

કપાસની પોકેટ માર્ગદર્શિકા

કપાસની સાંઠીઓની વિવિધ બનાવટો અને ઉપયોગિતા

કપાસ સંશોધન કેન્દ્ર

જૂનાગઢ કૃષિ યુનિવર્સિટી, મોતીબાગ, જૂનાગઢ-૩૬૨૦૦૧

◆ કપાસમાં ડ્રિપ અને મલ્ચીંગ

- ◆ કૃષિ વિસ્તરણ પ્રકાશન શ્રેણી નં. ૩-૧-૪૮
- ◆ પ્રકાશન વર્ષ-૨૦૧૬-૧૭ (પ્રથમ આવૃત્તિ)
- ◆ નકલ-૨૦૦૦ નંગ

◆ સંપાદક

ડો.એલ.કે. ઘડુક, સંશોધન વૈજ્ઞાનિક (કપાસ)

ડો.વી.વી. રાજાણી, સંશોધન વૈજ્ઞાનિક (પ્લાન્ટ પેથોલોજી)

ડો.જી.કે. કાતરીયા, સંશોધન વૈજ્ઞાનિક (પ્લાન્ટ ફિઝિયોલોજી)

ડો.એમ.જી. વળુ, સહ સંશોધન વૈજ્ઞાનિક (પ્લાન્ટ બ્રીડીંગ)

પ્રો. આર.કે. વેકરીયા, મદદનીશ સંશોધન વૈજ્ઞાનિક (એન્ટોમોલોજી)

પ્રો.વી.એલ.કિકાણી, મદદનીશ સંશોધન વૈજ્ઞાનિક (એગ્રોનોમી)

પ્રો.એમ.વી.વરીયા, મદદનીશ સંશોધન વૈજ્ઞાનિક (એન્ટોમોલોજી)

શ્રીએ.આર. પટેલ, ખેતીવાડી અધિકારી

કુ.કોમલ ડી. પટેલ, ખેતીવાડી અધિકારી

◆ મુદ્દક

જય ઓફસેટ, જૂનાગઢ.

કપાસની સાંઠીઓની વિવિધ બનાવટો અને ઉપયોગિતા

વિશ્વમાં કુલ જમીનના ૨.૫ % ખેતીલાયક જમીન છે. યુનાઈટેડ સ્ટેટ ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ એગ્રીકલ્ચરના જણાવ્યા અનુસાર, વર્ષ ૨૦૧૪ અને ૨૦૧૫માં વિશ્વમાં કપાસના ટોચના ઉત્પાદકો ભારત, ચીન અને અમેરીકા છે જેમાંથી ભારત વાર્ષિક ૨૫ મિલિયન ટન કપાસનું ઉત્પાદન કરે છે. ભારતમાં કપાસનું વાવેતર જુલાઈથી સપ્ટેમ્બર માસ સુધીમાં અને લણણી જાન્યુઆરી માસ સુધીમાં કરવામાં આવે છે. ભારતમાં ગુજરાત અને મહારાષ્ટ્ર કપાસના ઉત્પાદન કરતા અગ્રેસર રાજ્યો છે જે કપાસના ઉત્પાદનમાં સંયુક્ત રીતે ૫૦% ફાળો આપે છે. કપાસના બીજમાંથી કપાસીયા તેલ તેમજ બાકી રહેલ સાંઠીઓને બળતણ તેમજ વિવિધ ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે.

હાલમાં મોટા ભાગના ખેડુતો કપાસની આ કીમતી સાંઠીને ખેતરમાંથી બહાર કાઢવાનો મજૂરી ખર્ચ અને સમય બચાવવાની ગેરસમજને કારણે ખેતરમાં સાંઠીને બાળી નાખે છે. જેથી જમીન તો સેન્દ્રીય તત્વોથી અદ્વિપત રહે જ છે. તદઉપરાંત જે જગ્યાએ સાંઠીને બાળી નાખવામાં આવેલ હોય તે જગ્યાએ તેમજ તેની આસપાસ પણ ઘણુ ઉચુ તાપમાન પેદા થતુ હોય જમીનમાં રહેલા ઉપયોગી સજીવો કે બેક્ટેરીયા તેમજ પોષકતત્વોનો નાશ થાય છે. પરીણામે તે જમીનમાં પણ બીજા વર્ષે પાક નબળો થાય છે. આ સંજોગોમાં કપાસની સાંઠીનું

બંધારણ તેમજ તેમાં રહેલા પોષકતત્વોની જાણકારી મેળવવી ખુબ જ જરૂરી છે.

કપાસની સાંઠીના બંધારણની વાત કરીએ ત્યારે પાક પોષકની પ્રાથમિક માહિતિની જાણકારી ખુબ જ જરૂરી છે. જમીન પર ઉગાડવામાં આવતા કોઈપણ પ્રકારના પાક જેવા કે ધાન્ય, તેલીબીયા, કઠોળ, ફળ, ફુલ, વૃક્ષોનો વિકાસ પૂર્ણ કક્ષાના ઉત્પાદન માટે કુલ ૨૦ પોષકતત્વો આવશ્યક છે. જે પુરતા અને સમતોલ જથ્થામાં પાકને મળવા અત્યંત જરૂરી છે. તેની જરૂરીયાતની માત્રા અલગ અલગ હોય છે. જરૂરીયાતના જથ્થાના આધારે ત્રણ વિભાગ પાડવામાં આવે છે. મુખ્ય તત્વો નાઈટ્રોજન, ફોસ્ફરસ અને પોટાશ કે જેની પાકને વધુ જથ્થામાં જરૂર પડે છે. કેલ્શિયમ, મેગ્નેશિયમ અને ગંધક તત્વો સામાન્ય રીતે ખુબ જ અલ્પ જથ્થામાં જરૂરી છે અને પાક દ્વારા જમીનમાંથી અવશોષણ થતા હોય છે. આ ઉપરાંત કાર્બન, હાઈડ્રોજન અને ઓક્સિજન કે જે ખુબ જ વધુ જથ્થામાં જરૂરી છે અને છોડ / પાકના બંધારણમાં ૮૫ થી ૯૨ સુધી રહેલા છે. કુદરતની મહેરથી આ ત્રણેય તત્વો પાણી અને હવામાંથી છોડ સીધા મેળવી શકે છે. કપાસના છોડના બંધારણમાં પોષકતત્વોની માત્રાની જાણકારી (કોઠા-૧)માં દર્શાવેલ છે.

કોઠા-૧: કપાસના છોડમાં પોષક તત્વોનું પ્રમાણ (ટકા) અને જમીન માંથી પાક દ્વારા થતું અવશોષણ

પોષક તત્વો	કપાસના છોડમાં પોષક તત્વોનું પ્રમાણ (ટકા)	કપાસ પાક દ્વારા પોષક તત્વોનું જમીનમાંથી અવશોષણ
નાઈટ્રોજન	૨.૨ - ૨.૫	૧૦૦ થી ૧૫૦ (કિ./એકર)
ફોસ્ફરસ	૦.૩૧ - ૦.૪૬	૧૦ થી ૨૦ (કિ./એકર)
પોટાશ	૦.૫ - ૧.૨૫	૧૪૦ થી ૨૫૦ (કિ./એકર)
કેલ્શિયમ	૧.૨૫ - ૨.૨૫	-
મેગ્નેશિયમ	૦.૧૫ - ૦.૩૦	-
સલ્ફર	૦.૧૮ - ૦.૪૦	૧૦ થી ૨૦ (કિ./એકર)
મૅંગેનીઝ	૩૦ - ૨૦૦ પીપીએમ	૨૫ થી ૧૦૦ (ગ્રામ/એકર)
લોહ	૪૦ - ૫૦૦ પીપીએમ	૨૦૦ થી ૮૦૦ (ગ્રામ/એકર)
જસત	૨૦ - ૪૦ પીપીએમ	૩૦ થી ૫૦ (ગ્રામ/એકર)
કોપર	૧૧ - ૧૭ પીપીએમ	૧૫ થી ૨૫ (ગ્રામ/એકર)
બોરોન	૨૧.૮૦ પીપીએમ	૨૦ થી ૩૦ (ગ્રામ/એકર)
મોલીબ્ડેનમ	૦.૫ - ૦.૮૦ પીપીએમ	૫ થી ૧૦ (ગ્રામ/એકર)

ખેડુત મિત્રોને એક વાત દયાનમાં બેસી ગઈ હશે કે જમીનમાંથી કપાસના પાક દ્વારા અવશોષિત થયેલ પોષકતત્વોનું છોડના બધા ભાગો જેવા કે રૂ, કપાસ, પર્ણો, ડાળી વગેરે સઘળા ભાગોમાં વહેચાયેલા હોય છે. કપાસ દ્વારા અવશોષિત થયેલ પોષકતત્વોનો સામાન્ય રીતે અડધો અડધ જથ્થો સાંઠીમાં હોય છે. બજારમાંથી લાવીને ઉપયોગ કરેલ રાસાયણિક ખાતરની જ ગણતરી

કરીએ તો ખેડુતો એકરે આશરે રૂા. ૨૦૦૦—૨૫૦૦ નું ખાતર વાપરે છે. મતલબ કે આશરે રૂા. ૧૦૦૦—૧૨૦૦ નું ખાતર સાંઠીમાં હોય છે. ઉપરાંત સલ્ફર, પોટાશ, સુક્ષ્મ તત્વો જેવા કે લોહ, જસત, કોપર, મોલીબ્ડેનમ, બોરોન અને છોડમાં રહેલી ૮૫ થી ૯૨ ટકા સેન્દ્રીય (કાર્બન, હાઈડ્રોજન અને ઓક્સિજન) તત્વોનો હિસાબ બાકી રહે છે. તેની કિમત કરવાની કસરત કરવા ખેડુતભાઈઓને આહવાન છે.

ખોટી રીતે કુદરતી તત્વો (કપાસની સાંઠી) નો નાશ ન કરીએ

કપાસની સાંઠીનો ઉપયોગ

(૧) સેન્દ્રીય ખાતર તરીકે	(૪) હાર્ડબોર્ડ/પેનલબોર્ડ બનાવવા
(૨) બળતણ તરીકે	(૫) પેપર બનાવવા
(૩) સફેદ કોલસા તરીકે	(૬) ફાઈબર બનાવવા

કપાસની સાંઠીમાંથી ખાતર કઈ રીતે બનાવી શકાય ?

- સીધીજ સાંઠી ખાતરના ખાડામાં દબાવી ઘાસ, કચરો, માટીના થર બનાવી.
- પશુઓની કોઢ – (ગાદી) માં દબાવી.
- ટ્રેક્ટર/ગાડાથી દબાવી ખાતરના ખાડામાં ભરી.
- ચાફ કટર (શ્રેડર) થી ટુકડા કરી પશુની કોઢમાં પાથરી અથવા ખાતરના ખાડામાં દબાવી.

શ્રેડરના ઉપયોગ દ્વારા કપાસની સાંઠીમાંથી આધુનિક રીતે ખાતર કઈ રીતે બનાવી શકાય ?

- ખાડાનું માપ : ૧૦ × ૬ × ૩'
- સાંઠીના શ્રેડરથી કરેલા ટુકડા (૭૭%)
- પશુઓના પેશાબવાળી માટી (૧૧%)
- તાજુ છાણ (૧૧%)
- લાકડાની રાખ (૧%)

શ્રેડર ધ્વારા સાંઠીના ટુકડાની પ્રક્રિયા

સાંઠીનો ભુકો

ખાતરના ખાડામાં સાંઠીના ટુકડાના થર કરવા

માટીનો થર કરી ખાતરનો ખાડો પેક કરવો

પદ્ધતિ

- તળીયું ભેજવાળું કરવું
- સાંઠીના ટૂકડાનો થર કરવો (અડધો કુટ)
- સાથે પશુના પેશાબવાળી માટી અને છાણની રબડી થર પર છાંટવી (સ્યુડોમોનસ બેક્ટેરીયલ કલ્ચર ઉમેરવું)
- ૩' ઈંચ માટીનો થર કરવો
- ફરી સાંઠીના ટૂકડાનો થર કરવો
- આમ થર કરતા જઈ ખાડાને દબાવતો જવો
- આખો ખાડો ભરાઈ જાય પછી ઉપર માટીનો થર કરવો
- ખાડામાં પાણી છાટતા જવું અથવા પાણી મુકવું
- ચાર માસમાં ખાતર તૈયાર થઈ જાય છે.
- તૈયાર થયેલ ખાતરને ખાડામાંથી બહાર કાઢી છાંયાવાળી જગ્યાએ રાખવું અને ખેતરમાં ઉમેરવું

ખાતર બનાવવા ઉપયોગી સુક્ષ્મજીવાણુ

કુગ:-

- એસ્પરજીલસ, ફ્યુઝેરીયમ અને ટ્રાયકોડર્મા

બેક્ટેરીયા:

- બેસીલસ, સ્યુડોમોનાસ, એક્ટેમોબેક્ટર અને વીબ્રીયો

એક્ટીનોમાયસેટ:

- સ્ટ્રેપ્ટોમાયસીસ અને નોકાર્ડયા

આ ઉપરાંત અધિકતમ પાક ઉત્પાદન અને મહત્તમ આર્થિક વળતર મેળવવા માટે તેમજ જમીનની તંદુરસ્તી લાંબો સમય જાળવવાના સહીયારા પ્રયાસ માટે સાંઠીનો બે રીતે ઉપયોગ કરી શકીશું.

(૧) રોટાવેટર દ્વારા ખેડ કરી જમીનમાં દબાવવી:

રોટાવેટર ખેતી માટે ખુબ જ અગત્યનું ખેત ઓજાર છે અને વાવેતર માટે જમીન તૈયાર કરવામાં મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. કપાસની વીણી પછી પિયતની સગવડ હોય, રેતાળ, ગોરાડુ જમીન હોય તો રોટાવેટર દ્વારા ઉભા કપાસમાં ખેડ કરવાથી કપાસની સાંઠીના નાના નાના ટુકડા થઈ જમીનમાં મિશ્રણ થઈ જાય છે. આ ઉપરાંત હાર્વેસ્ટરથી ઘઉંની કાપણી કર્યાબાદ રોટાવેટરનો ઉપયોગ કરીને ખેડની સાથોસાથ ઘઉંના ભાઠાના નાના નાના ટુકડા થઈ જમીનમાં મિશ્રણ કરી સેન્ટ્રીય તત્વોનો વધારો કરી શકાય છે. આવું કરવાથી જમીનની ભૌતિક સ્થિતિ સુધરીને ખુબ જ ભરભરી અને ફળદ્રુપ બની જાય છે.

રોટાવેટર હાલમાં જુદી જુદી સાઈઝમાં જેવી કે ૪ ફુટ, ૬ ફુટ વગેરેમાં ઉપલબ્ધ છે. જેને ૩૫ તથા ૫૫ હોર્સ પાવરના ટ્રેક્ટર દ્વારા ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે.

(૨) કમ્પોસ્ટ ખાતર બનાવવું: સચોટ ઉપાય

કપાસની સાંઠી ખેતરમાંથી ઉપાડી ટ્રેક્ટર / ઈલેક્ટ્રીક મોટર સંચાલીત કટર (કોટન સ્ટોક શ્રેડર)થી ખુબ જ નાના નાના ટુકડા કરી વૈજ્ઞાનિક રીતે ખાડામાં વ્યવસ્થિત રીતે પાથરી તેમાં થોડા છાણની

રબડીનો છંટકાવ કરી તથા સાંઠીની સડવાની પ્રક્રિયા ઝડપથી કરવા અને તેનું વિઘટન કરી સારી ગુણવત્તાવાળું ખાતર બનાવવા માટે સીલાઈટીક બેક્ટેરીયા એક ટન સાંઠી દીઠ એક કિલો પ્રમાણે તેનું ૨૦૦ લીટર પાણીમાં દ્રાવણ બનાવી ટુકડાના થર ઉપર છંટકાવ કરી અને છેલ્લે આ ખાડાને ટાંચ અથવા માટીથી ઢાંકી હવાચુસ્ત કરીને તેના ઉપર પાણીનો વ્યવસિથત રીતે પલાળવું.ત્યાર બાદ તેજ સ્થિતીમાં રાખવું.અને એકાદ માસ બાદ તેને વ્યવસ્થિત રીતે ફેરવવું તથા જૈવિક કલ્ચર ઉમેરવું. લગભગ ત્રણેક માસમાં તેમાંથી એકદમ ગળતીયું તથા બધા જ તત્વોથી સભર ખાતર તૈયાર થઈ જાય છે.

સાંઠીનો ખેતરમાં સીધોજ રોટાવેટર દ્વારા ઉપયોગ

યાંત્રિક સાધનનો ઉપયોગ ધ્વારા સાંઠીના ટુકડાનું એકત્રીકરણ

સેન્ટ્રીય ખાતર બનાવવાથી થતા ફાયદાઓ:

- કપાસની સાંઠીમાંથી સેન્ટ્રીય ખાતર બનાવવાથી જમીનમાં કાર્બન (૯૭.૩૧%), નાઈટ્રોજન (૦.૮૮%), ફોસ્ફરસ (૦.૧૫%), પોટાશ (૦.૪૫%) અને સલ્ફર (૦.૨૧%) તત્વોનો ઉમેરો થાય છે.
- જેથી જમીનની ભૌતિક, રાસાયણિક અને જૈવિક સ્થિતિ સુધરે છે.
- રાસાયણિક ખાતરોની ક્ષમતા વધારી શકાય છે.

ખેડુત મિત્રો જો આપણે આવી રીતે કપાસની સાંઠી બાળવાનું બંધ કરી ઉપર મુજબની પદ્ધતિ પ્રમાણે સેન્ટ્રીય ખાતર બનાવી જમીનમાં ઉમેરીએ તો આપણે લાંબા સમય સુધી જમીનની ફળદ્રુપતા ટકાવી આપણા વંશજોને ઉપજાવું જમીન વારસામાં આપી શકીશું.

અધતન તકનિકોના થયેલ વિકાસમાં, વુડ પેલેટ મિલમાં કપાસની સાંઠીઓને ટીકડીઓમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે છે તેમજ લાકડાના પાટીયા (શીટો) બનાવવામાં આવે છે. ઉઘોગોમાં કપાસનો ઉપયોગ મુખ્ય કાચા માલ તરીકે થાય છે.

સ્પર્ધાના યુગમાં ખેડૂતોને આર્થિક રીતે પરવડે તેમજ આવકમાં વધારો થાય, ગામડાઓમાં નાના ઉઘોગોની સ્થાપના કરવાની તકો મળી રહે તેમ જ યુવાનોને રોજગારીની તકો મળી રહે, બનાવટમાં સરળ, સંગ્રહ કરી શકાય એવી અને જરૂર પડયે જૈવિક બળતણ તરીકે ઉપયોગમાં લઈ શકાય તે માટે કપાસની સાંઠીઓની ટીકડીઓ (પેલેટ) બનાવવાની તેમજ ફર્નિચર, ફોલ્સ સીલિંગ, પાર્ટીશન તેમજ પેનલો વગેરે બનાવવા માટે ઉપયોગી લાકડાના પાટીયા (શીટો) બનાવવાની તદ્દન સરળ પ્રક્રિયા અત્રે વર્ણવેલ છે.

કપાસની ટીકડીઓ:

કપાસની સાંઠીઓ વિષે માહિતી:

કપાસની મોટાભાગની સાંઠીઓમાંથી અમુક ભાગ જ બળતણ તરીકે વપરાય છે બાકીની નકામાં કચરા તરીકે ફેંકી દેવામાં આવે છે અથવા ખેતરમાં સળગાવી નાશ કરવામાં આવે છે. પાકની જાતો અને પરિસ્થિતિને આધારિત કપાસની સાંઠીઓ જુદી જુદી લંબાઈ અને વ્યાસની હોય છે. આ સાંઠીઓમાં સરેરાશ ૬૮% હેમીસેલ્યુલોઝ, ૨૬% લીગ્નીન અને ૭% એશનું પ્રમાણ હોય છે. બીજા પાકોની સરખામણીમાં વધુ રેસાયુક્ત અને વધુ ઉષ્મીય શક્તિ (લગભગ ૧૭.૪૦ મેગા જુલ/કિલોગ્રામ) હોવાથી તે બળતણ માટે ઉપયોગી છે.

કપાસની સાંઠીઓની ગુણવત્તા:

- ભેજનું પ્રમાણ : ૨૦% (ડ્રાય બેસીસ)
- સરેરાશ ઘનતા : સરેરાશ ઘનતા વધુ (૫૦૦ કિગ્રા./મીટર^૩) હોવાથી હેરફેરમાં સરળતા રહે છે.
- વ્યાસ : ૫૦ મિલિમીટર
- ઉખીયતા : ખૂબ જ વધુ (૩૭૦૦ કિલો કેલરી/કિગ્રા) છે.
- સુક્ષ્મકણોનું બળતણ થાય ત્યારે કાર્બન ડાયોક્સાઈડ ઉત્પન્ન કરતી ન હોવાથી પ્રદુષણ નહિવત થાય છે.
- કિંમતમાં ખૂબ જ સસ્તી હોય છે.

કપાસની સાંઠીઓમાંથી ટીકડીઓ (પેલેટ) બનાવવાની પ્રક્રિયા:

ટીકડીઓની (પેલેટ) ખૂબ જ જરૂરિયાત હોવા છતાં નાના પાયાર્થે ઉત્પાદન કરતા સાધનો ઉપલબ્ધ છે. કપાસની સાંઠીઓમાંથી ટીકડીઓ બનાવવાની પ્રક્રિયામાં ભૂકકો કરવો, સૂકવણી, ટીકડી બનાવવી, ઠંડી કરવી, ચાળવી અને પેકીંગ કરવાની પ્રક્રિયાઓનો સમાવેશ થાય છે.

ટીકડીઓનો ઉપયોગ:

- ચીમનીઓમાં બળતણ તરીકે વપરાય છે,
- બોઈલરમાં બળતણ તરીકે વપરાય છે,
- પરંપરાગત રીતે વપરાતા ચુલાઓમાં બળતણ તરીકે ઉપયોગી છે.

લાકડાના પાટિયા (Sheet) બનાવવાની રીત અને વિવિધ ઉપયોગો:

સૌ પ્રથમ કપાસની સાંઠીઓની ૧.૫ થી ૨.૦ સેન્ટીમીટરની નાની પટીઓ (ચીપ્સ) બનાવવામાં આવે છે. આ પટીઓને ૨૦ થી ૮ મેશની ચાળણીથી ફરીથી નાના કદની પટીઓમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે છે. ત્યારબાદ નાની પટીઓ (ચીપ્સ)ને યુરિયા ફોર્માલ્ડીહાઈડ સાથે ભેળવી ઉપર અને નીચેનો ભાગ બનાવવામાં આવે છે. આખરે, પાણીની વરાળના દબાણથી યોગ્ય કદ તેમજ આકારના બીબામાં ઢાળી ચોકકસ સમય માટે દબાણ આપી પાટિયા બનાવી તેમના પરિમાણમાં ફેરફાર ન થાય તે માટે ઠંડા કરી યોગ્ય કદમાં કાપવામાં આવે છે. જુદા જુદા રસાયણો તેમજ ગુણવર્ધકો ઉમેરી આ પાટિયાઓ (શીટો) ને પાણી, અગ્નિ તેમજ ઉઘઈ સામે ટકાઉ બનાવી શકાય છે. પાટિયાઓ (શીટો) બ્યુરો ઓફ ઈન્ડીયન સ્ટાન્ડર્ડ્સના (બી.આઈ.એસ.) નક્કી થયેલ ધારાધોરણને મળતા હોવાથી ફર્નિચર બનાવવા, ફોલ્સ સીલિંગ, પાર્ટીશન તેમજ પેનલો વગેરે બનાવવા માટે ઉપયોગી છે. કાચા માલની તેમજ ક્રિયાશક્તિની ઓછી જરૂરિયાત હોવાથી લાકડામાંથી બનાવેલ પાટિયા (શીટો) કરતા કપાસની સાંઠીઓમાંથી બનાવેલ પાટિયા (શીટો)ની કિંમત ઓછી છે.

કેવી પરિસ્થિતિમાં સાંઠીઓને બાળવી જોઈએ:

આમ તો ખાસ કરીને સાંઠીઓને બાળવાની ભલામણ કરવામાં આવતી નથી પરંતુ તેમાંથી વિવિધ બનાવટો બનાવવાની ભલામણ થાય છે પરંતુ જ્યારે ગુલાબી ઈયળનો જે તે સીઝનમાં અને એમાય ખાસ કરીને છેલ્લી અવસ્થામાં વધુ ઉપદ્રવ જણાયેલ હોય ત્યારે

તેની છેલ્લી અવસ્થાની ઈયળો / કોશેટાઓ નુકશાન કરેલા જીંડવાઓમાં, કાલાઓમાં અથવા ખરી પડેલા કપાસના રૂ / અવશેષોમાં સુષુપ્ત અવસ્થામાં રહે છે, અને જ્યારે ફરીથી કપાસની નવી સીઝન ચાલુ થાય અને ફુલ અવસ્થા આવવાની શરૂઆત થાય ત્યારે ગુલાબી ઈયળની છેલ્લી અવસ્થાની ઈયળો / કોશેટાઓ પુખ્ત ફુદાઓ બની અને ઈંડા મુકે છે અને ફરીથી ઉપદ્રવ જોવા મળે છે. આમ, એકંદરે જોઈએ તો સંગ્રહિત કરેલ સાંઠીઓજ તેમનો રહેવા અને જીવવા માટેનો મુખ્ય સ્ત્રોત અને આશ્રયસ્થાન બની રહે છે. આવી જ પરિસ્થિતિ ખરીફ-૨૦૧૫ માં નિર્માણ થયેલી અને એ વખતે ખેડૂતોને કપાસની સાંઠીઓને શેઢાપાળા, ખેતરમાં કે અન્ય કોઈ જગ્યાએ સંગ્રહીત નહીં કરવાને બદલે બાળીને નાશ કરવાની ભલામણ કરવામાં આવી હતી.

प्राप्तीस्थान

कपास संशोधन केंद्र, जे.कृ.यु. जूनागढ.

फोन : ०२८५-२५७४९५०